

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Kunnskapsministeren

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

23/3236-

6. juli 2023

Svar på oppfølgingsspørsmål fra Kontroll- og konstitusjonskomiteen om håndtering av spørsmål om habilitet

Jeg viser til Kontroll- og konstitusjonskomiteens brev av 29. juni 2023 med oppfølgingsspørsmål til min redegjørelse av 27. juni 2023.

Innledning

Jeg vil innledningsvis gjenta at jeg har håndtert spørsmål om min egen habilitet for sent og for dårlig, og jeg ønsker å være helt åpen om de feilene jeg har gjort og beklage dem.

Det er oppnevnt settestatsråd for behandling av saker der jeg på grunn av mine relasjoner med tre av styremedlemmene i Utøya AS er inhabil. Jeg har også fått oppnevnt settestatsråd i saker knyttet til Frode Elgesem, som er styreleder i Raftostiftelsen og inntil nylig var styremedlem i Wergelandsenteret.

Jeg setter pris på muligheten til å redegjøre for saken og vil her svare på oppfølgingsspørsmålene fra komiteen.

Svar på spørsmålene fra Kontroll- og konstitusjonskomiteen

1. Komiteen ber om en oversikt over alle beslutninger statsråden har vært involvert i, hvor hun har vært inhabil.

Svar:

I arbeidet med Tillegg 1 til Prop. 1 S (2021-2022), ble det besluttet å videreføre tilskuddet til Raftostiftelsen og prosjektet «22. juli og demokratisk medborgerskap» på samme nivå som forslaget fra avtroppende regjering i Prop. 1 S (2021-2022). Jeg vil understreke at gitt

tidsrammen for arbeid med Tillegg 1 er det ikke vanlig at påtroppende regjering tar eksplisitt stilling til alle tildelinger fra avtroppende regjering, og tildelingen til Raftostiftelsen og «22. juli og demokratisk medborgerskap» ble ikke særskilt behandlet av ny politisk ledelse. Som nevnt i min redegjørelse av 27. juni 2023, ble det i forbindelse med budsjettforliket på Stortinget i desember 2021 besluttet å tildele 3 mill. kr. til prosjektering av nytt bygg (Raftohuset). Forslaget om å øke bevilgningen kom ikke fra regjeringen.

Inn mot regjeringens budsjettkonferanse i august for statsbudsjettet 2023 besluttet jeg våren 2022 å foreslå en videreføring av driftstilskuddet til alle freds- og menneskerettighetssentrene, herunder Raftostiftelsen fra 2022, inkludert prisjustering. I samme prosess besluttet jeg å foreslå en nominell videreføring av tilskuddet til prosjektet «22. juli og demokratisk medborgerskap». Siden jeg tiltrådte har Raftostiftelsen og Wergelandsenteret fått videreført driftstøtte på samme nivå som under tidligere regjering. Støtten har kun blitt oppjustert i henhold til generell prisvekst. Når det gjelder midler til prosjektet «22. juli og demokratisk medborgerskap», er dette videreført med samme nominelle sum.

Våren 2023 ble Frode Elgesem utnevnt til medlem i styret for Wergelandsenteret. For nærmere detaljer om dette viser jeg til min redegjørelse av 27. juni 2023.

2. Kan statsrådets inhabilitet ha påvirket behandlingen av saker i departementet? I så fall hvilke og hvordan?

Svar:

Jeg var inhabil i sakene som gjelder tilskudd til Wergelandsenteret til prosjektet «22. juli og demokratisk medborgerskap» for 2022 og 2023, drifts- og prosjekttilskudd til Raftostiftelsen for 2022 og 2023 og ved utnevnelsen av Frode Elgesem som styremedlem i Wergelandsenteret. Spørsmålet om min inhabilitet har påvirket behandlingen av disse sakene, er en del av vurderingen av hvilke konsekvenser min inhabilitet får for tidligere avgjørelser. Settestatsråden, som ble oppnevnt i statsråd 20. juni 2023, vurderer dette.

Ingen av de berørte tilskuddsmottakerne har fått særskilt oppmerksomhet i form av besøk eller lignende.

Det er ikke avdekket andre saker i departementet der jeg har vært inhabil, bortsett fra en sak som gjaldt klage over godkjenning av Akademiet-skoler, der det ble oppnevnt settestatsråd.

3. Hva var bakgrunnen for at statssekretær Sindre Lysø tok initiativ til en habilitetsvurdering overfor Utøya AS og Støttegruppen for 22. juli?

Svar:

Statssekretæren opplyser at han ønsket en vurdering av habilitet for å vite hvordan han på en korrekt måte skulle forholde seg dersom det på et tidspunkt skulle komme en sak til departementet knyttet til Utøya AS eller Støttegruppen for 22. juli. Dette med utgangspunkt i

hans relasjoner til personer i AUF-ledelsen. Det var på dette tidspunkt ingen definert problemstilling i departementet knyttet til habilitetsutfordringer i forbindelse med prosjektet «22. juli og demokratisk medborgerskap», hvor Utøya AS mottar midler via Wergelandsenteret, slik vi senere har identifisert ifm. statsbudsjettene for 2022 og 2023.

4. Når fikk statsråden for første gang kunnskap om

a) at statssekretær Sindre Lysø hadde bedt om en habilitetsvurdering overfor Utøya AS og Støttegruppen for 22. juli?

b) at statssekretær Sindre Lysø hadde bedt om en tilleggsvurdering av habiliteten for saker knyttet til Utøya AS, på grunnlag av sine vennskap med flere personer i AUF-ledelsen og at AUF er eier av Utøya AS?

c) at Statssekretær Sindre Lysø hadde mottatt tilleggsvurderingen habiliteten, der vurderingen konkluderte med at han var inhabil i saker som gjelder økonomisk støtte til Utøya AS.

Svar:

For alle tre spørsmålene er svaret 16. mai 2023. Jeg viser for øvrig til mitt svar på spørsmål 5 nedenfor.

5. Det er vanlig at statsråden blir kjent med statssekretærens habilitetsvurderinger uten ugrunnet opphold. Hvis dette ikke skjedde; hvorfor?

Svar:

Statssekretær Lysø mottok 4. mai 2023 vurderingen fra embetsverket om at han var inhabil i saker som gjelder økonomisk støtte til Utøya AS. Dette på bakgrunn av sitt vennskap med personer i AUF-ledelsen og at AUF er eier av Utøya AS. Dette er ikke personer jeg har en tilsvarende nær relasjon til. Siden statsrådets habilitet ikke påvirkes av en inhabilitet hos statssekretæren, og det ennå ikke forelå en konkret sak som var berørt av hans inhabilitet, var det ikke behov for å umiddelbart orientere meg som statsråd om at statssekretær Lysø hadde bedt om og mottatt bistand til å vurdere sin habilitet.

Departementsråden mottok 15. mai 2023 fra fagavdelingen et notat til politisk ledelse om bevilgninger og søknader knyttet til freds- og menneskerettighetssentrene. Dette notatet, som var bestilt av Lysø 25. april 2023, jf. offentliggjort tidslinje i saken, kunne ikke sendes Lysø om han var inhabil. Departementsråden etterspurte derfor Lysøs konklusjon på habilitetsvurderingen. Den 16. mai 2023 meddelte statssekretæren muntlig til departementsråden at han var enig i vurderingen av sin habilitet. Jeg ble orientert om dette samme dag.

6. I tidslinjen publisert på regjeringens nettside fremkommer det at et notat datert 13. mars 2023 fra fagavdeling med forslag til navn på styremedlemmer til Wergelandsenteret sendes til politisk ledelse. Frode Elgesem blir hverken foreslått eller vurdert av embetsverket i notatet. Når ble Frode Elgesem for første gang nevnt i forbindelse med styrevervet, og hvem tok initiativ til å dra han inn i diskusjonen om styrevervet?

Svar:

Jeg mottok 13. mars 2023 et notat fra embetsverket med forslag til navn for å fylle ledige styre- og varaplasser i styret for Wergelandsenteret. Vi hadde i forkant av beslutningen en diskusjon i politisk ledelse om utnevnelsen. Notatet av 13. mars 2023 ble påtegnet 13. april 2023, først av statssekretær Sindre Lysø og deretter av meg, i samsvar med vanlig saksgang. Min beslutning om å utnevne Elgesem til styremedlem i Wergelandsenteret ble dermed tatt 13. april 2023. Som omtalt i min redegjørelse av 27. juni 2023, er det mitt ansvar at vi diskuterte Elgesem, at jeg foreslo Elgesem, og at jeg utnevnte Elgesem. Dette burde jeg ikke gjort uten at jeg først hadde gjort en grundigere vurdering av min habilitet overfor ham.

7. Komiteen viser til at tidslinjen publisert på regjeringens nettside der det fremkommer at det 30. mars 2023 var SMS-korrespondanse mellom statssekretær Sindre Lysø og Frode Elgesem om styrevervet i Wergelandsenteret og at de også snakker sammen på telefon. Ble habilitet nevnt i dialogen med Elgesem eller internt i departementet ved håndteringen av utnevnelsen?

Svar:

Habilitet ble ikke nevnt i dialogen mellom statssekretær Sindre Lysø og Frode Elgesem eller internt i departementet ved håndteringen av utnevnelsen.

8. I tidslinjen publisert på regjeringens nettside fremkommer det at statsråden mottok en SMS 3. mars 2023 fra Frode Elgesem med en påminnelse om en mulig habilitetsproblematikk. Når ble nevnte SMS journalført? Hvis den ikke ble journalført med en gang, hva var bakgrunnen for det?

Svar:

SMS-en av 3. mars og mitt svar av 4. mars ble journalført 17. juni 2023. Jeg burde journalført disse umiddelbart.

9. Hvorfor fulgte ikke statsråden opp sin egen lovnad i SMS 4. mars 2023 om å «... sjekke at alt er i orden» tilknyttet habilitetsvurderingen ovenfor Elgesem og Raftostiftelsen?

Svar:

Som omtalt i min redegjørelse av 27. juni 2023, tenkte jeg også etter meldingen fra Elgesem 3.mars 2023 at jeg var habil. Det er ingen formkrav til habilitetsvurderinger, og det er den enkeltes ansvar å vurdere sin egen habilitet. Denne vurderingen burde jeg åpenbart gjort på en grundigere måte.

10. Komiteen ber om en redegjørelse for statsrådets involvering i behandlingen av samtlige søknader om driftstilskudd og budsjettinnspill fra Raftostiftelsen.

11. Komiteen ber om en redegjørelse for statsrådets involvering i behandlingen av samtlige søknader om driftstilskudd og budsjettinnspill fra Wergelandsenteret og søknader eller budsjettinnspill der Utøya AS er omtalt.

Svar:

For redegjørelse av behandling av tillegg 1 til Prop 1 S (2021-2022) viser jeg til svar under spm. 1.

Ettersom behandling av søknader om driftstilskudd og budsjettinnspill fra Raftostiftelsen og Wergelandsenteret, herunder prosjektet «22. juli og demokratisk medborgerskap», inngår i samme prosess, vurderer jeg det som naturlig å gi en felles redegjørelse for spørsmål 10 og 11.

Kunnskapsdepartementet mottar årlig søknader fra de syv freds- og menneskerettighetssentrene om driftsstøtte og innspill til videreføring og etablering av nye prosjekter. Søknad fra Wergelandsenteret om driftsstøtte og prosjektstøtte til «22. juli og demokratisk medborgerskap» ble oversendt 26. mars 2022, og søknad fra Raftostiftelsen ble oversendt 26. april 2022. Søknadene ble behandlet av embetsverket og inngikk i arbeidet med i ordinær budsjettbehandling våren 2022. I denne prosessen inngikk blant annet nivået til navngitte tilskuddsmottakere under Kunnskapsdepartementet. Jeg besluttet i den sammenheng å videreføre tilskudd til fredssentrene med prisjustering og nominelt videreføre støtten til prosjektet «22. juli og demokratisk medborgerskap» i tråd med fagavdelingens anbefalinger.

Jeg understreker at min inhabilitet kun gjelder behandling av driftsstøtte til Raftostiftelsen og prosjektstøtte til «22. juli og demokratisk medborgerskap», ikke den generelle driftsstøtten til Wergelandsenteret for statsbudsjettet i 2022 eller 2023.

12. Av tidslinjen publisert på regjeringens nettside fremkommer det at det ultimo oktober 2021 var «dialog mellom statsråd Brenna og departementsråd i Kunnskapsdepartementet om ulike saker knyttet til habilitet, der Brenna nevner Frode Elgesem som en god venn.» Samtalen er videre nevnt i svaret som komiteen mottok 27. juni 2023.

- a) *Dersom det foreligger noe referat eller skriftlig korrespondansen fra ovennevnte dialog, ber komiteen om å få tilsendt dette.*
- b) *Komiteen ber om en redegjørelse for hva som ble sagt om relasjonen til Frode Elgesem.*
- c) *Ble eventuell habilitetsproblematikk overfor styremedlemmene i Utøya AS eller andre nevnt i dialogen?*

Svar:

- a) Det foreligger verken referat eller skriftlig korrespondanse mellom meg og daværende departementsråd om innholdet i samtalen. Departementsråden gjorde egne uformelle notater under samtalen. Jeg pekte på to forhold jeg tenkte var relevant å nevne med utgangspunkt i Kunnskapsdepartementets portefølje. Jeg nevnte vennskapet med Frode Elgesem, da jeg var klar over at han var styreleder i Raftostiftelsen som mottar tilskudd fra departementet. Jeg tenkte også det var relevant å trekke fram det faktum

at jeg er overlevende fra terroren på Utøya, siden 22. juli-senteret sorterer under Kunnskapsdepartementet. Mitt utgangspunkt for å nevne disse forholdene var ikke at jeg mente jeg var inhabil, men dette var forhold som jeg vurderte berørte Kunnskapsdepartementets portefølje. Andre personer ble ikke trukket frem av meg i samtalen. Jeg burde allerede på dette tidspunktet gått gjennom min habilitet overfor ulike aktører som har eller har hatt en rolle i forbindelse med terroren 22. juli. Habilitet må alltid vurderes knyttet til konkrete saker, for eksempel konkrete utnevnelser eller tilskudd, og en generell gjennomgang kunne bidratt til å synliggjøre disse problemstillingene.

- b) Jeg karakteriserte Elgesem som en god venn som er styreleder i Raftostiftelsen. Ut over det ble det så jeg ikke noe mer om min relasjon til Elgesem.
- c) Nei.

13. Har statsråden blitt advart om habilitetsutfordringer overfor Elgesem eller overfor styremedlemmene i Utøya AS? I så fall bes det opplyst av hvem og når eventuelle advarsler har blitt gitt.

Svar:

Jeg har ikke blitt advart om dette, ut over SMS fra Frode Elgesem av 3. mars 2023.

14. Er det andre saker hvor statsrådens habilitet burde vært vurdert, og hvor det ikke ble gjort?

Svar:

Jeg kjenner ikke til andre saker enn sakene knyttet til styremedlemmene i Utøya AS og til Frode Elgesem.

15. Dersom det er andre ting som enten er eller ikke er journalført som kan ha relevans for saken, ber komiteen om å få oversendt dette.

Svar:

Jeg har foretatt en bred gjennomgang, og har ikke funnet andre dokumenter eller opplysninger som etter min vurdering kan ha relevans for saken.

16. Finnes det andre journalpliktige henvendelser til andre i politisk ledelse som er relevante for saken? Komiteen ber om at disse blir oversendt.

Svar:

Jeg og øvrig politisk ledelse har gått gjennom de ulike kanaler vi kan ha fått henvendelser gjennom, og har ikke funnet andre journalpliktige henvendelser.

17. Hvorfor ga ikke statsråden all informasjon, som hun senere selv brukte til å vurdere seg selv inhabil, til de som skulle vurdere habiliteten hennes?

Svar:

I samtalen med embetsverket som var grunnlaget for deres habilitetsvurdering, ga jeg en beskrivelse av min relasjon til Elgesem. Jeg hadde tenkt over og gjorde rede for de vanlige spørsmålene som stilles, som hvordan vi ble kjent, hvor ofte og i hvilke sammenhenger vi har truffet hverandre, hva vi snakker om når vi møtes, hvor ofte vi har hatt kontakt og ved hvilke anledninger osv. Da jeg leste vurderingen fra embetsverket som anså meg som habil overfor Elgesem, tenkte jeg grundigere over relasjonen og dens karakter og bakgrunn. Jeg kom da til at den beskrivelsen jeg hadde gitt til embetsverket ikke fullt ut reflekterte det særskilte ved vår relasjon, og konkluderte etter en helhetsvurdering med at jeg var inhabil overfor Elgesem. Jeg har ikke holdt tilbake informasjon overfor embetsverket, men gjorde nye refleksjoner rundt relasjonen som ble avgjørende i min helhetsvurdering. Jeg oppfatter at denne situasjonen nettopp illustrerer hvorfor det er jeg selv som er ansvarlig for vurderingen av min habilitet, og at den endelige konklusjonen trekkes av meg.

18. Hvorfor fulgte ikke embetsverket i Kunnskapsdepartementet opp samtalen om habilitet i 2021, ved å gå gjennom hvilke av departementets budsjettposter som kunne være berørt?

Svar:

Samtalen dreide seg primært om det var forhold vi burde være oppmerksomme på i min rolle som statsråd i Kunnskapsdepartementet, og var en anledning for meg til å tenke gjennom hvilke relasjoner jeg hadde på det tidspunkt som kunne ha berøringspunkter med Kunnskapsdepartementets portefølje. Habilitet vurderes ikke generelt, og det er den enkelte selv som vurderer og tar stilling til egen habilitet i tilknytning til konkrete saker. At det ikke ble identifisert habilitetsutfordringer knyttet til enkelte styremedlemmer i Utøya AS, som altså mottar midler via Wergelandsenteret, eller Frode Elgesem i rollen som styreleder for Raftostiftelsen ifm. statsbudsjettene for 2022 og 2023, er beklagelig. Det er mitt ansvar at dette ikke ble gjort.

19. Hvilke rutiner har embetsverket i Kunnskapsdepartementet for å oppdage og følge opp saker hvor det kan oppstå problemstillinger rundt habilitet?

Svar:

Det er den enkelte politiker som etter forvaltningsloven har ansvar for å vurdere egen habilitet, jf. også formuleringen i Håndbok for politisk ledelse:

Politisk ledelse skal ha god kjennskap til habilitetsreglene og på eget initiativ gjøre embetsverket oppmerksomme på forhold som gjør at en er eller kan være inhabil i behandlingen av en sak. En skal selv ta stilling til sin habilitet, se forvaltningsloven § 8. Hvis noen i politisk ledelse er i tvil om egen habilitet, eller ønsker embetsverkets bistand til å vurdere habiliteten, skal vedkommende gi de opplysningene embetsverket trenger for å kunne vurdere habilitetsspørsmålet.

Det tilligger altså det enkelte medlem av politisk ledelse å løfte ev problemstillinger knyttet til habilitet. Rutiner i embetsverket for å oppdage og følge opp saker hvor det kan oppstå problemstillinger rundt politisk ledelses habilitet, er ikke standardisert i Kunnskapsdepartementet. Det er igangsatt en gjennomgang i departementet av rutiner og praksis knyttet til dette. Her vil læringspunkter fra denne saken selvsagt være viktige. Uansett vil rutiner aldri fjerne behovet for høy bevissthet om habilitetsmessige forhold hos en statsråd. Det er kun jeg som kan ha tilstrekkelig og oppdatert oversikt over mine personlige relasjoner og den karakter disse har.

Jeg takker igjen for anledningen til å utdype min redegjørelse av 27. juni 2023 gjennom svarene på komiteens spørsmål. Dersom komiteen skulle ha ytterligere spørsmål, står jeg selvsagt til disposisjon for å besvare disse.

Med hilsen

Tonje Brenna